

Kovács Erzsébet

Hosszabbodó élettartam: öröm vagy kockázat?

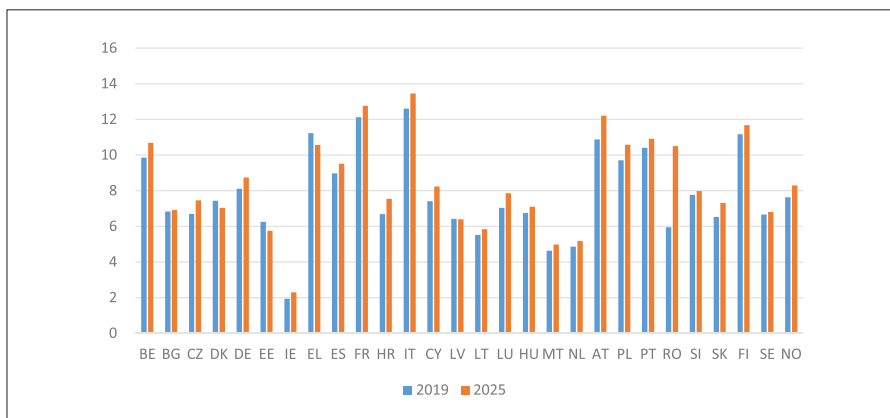
Bevezetés

A 20. századból úgy léptünk át a 21. századba, hogy nem oldottunk meg, sőt nem is elemeztünk kellően több demográfiai és nyugdíjrendszert érintő problémát. Magunkkal hoztuk a fejlett világra mintegy 30-40 éve jellemző idősödő társadalom két összetevőjét: a születések számának erőteljes csökkenését és a hosszabbodó várható élettartamot. Az alacsony fertilitási ráta miatt várhatóan mérséklődő aktív korú népesség, valamint a nyugdíjkorhatárt elérő és a korábbinál jóval tovább élő népesség együttes hatása révén a folyó finanszírozású nyugdíjrendszerre óriási teher nehezedik. Szerkezeti reformok nélkül a járadéktöbblet kifizetése nehezen valósítható meg. Ezzel egyidejűleg holland kutatók megállapították, hogy a férfiak maximális életkora 114,1 év és a nők várható élettartamának felső határa 115,7 év. Bár ezek a számok nem hazai eredmények, hanem 75 ezer holland személy adatának elemzéséből származnak, az előző gondolatmenet alapján felvetődik a kérdés, vajon őszintén örülhetünk-e ennek a hírnek.

Az idősödő társadalom gazdasági következményei

A folyó finanszírozású, szolgáltatással meghatározott (*defined benefit*, DB) nyugdíjrendszer a hosszabb életű egyének nyugdíját és az idősödő társadalom összes egyéb költségét is az aktív generációra terheli. A nyugdíjellátások mellett a nyugdíjasokat megillető ingyenes egészségügyi ellátás, esetleg az idősgondozás költsége is a fiatalabb generációkat terheli, és a generációk közötti újraelosztás további növekedése fenntarthatósági kockázatot hordoz, ahogy erről Kovács is ír.¹

¹ KOVÁCS 2023.

1. ábra. A nyugdíjkifizetések alakulása a GDP százalékában

Forrás: European Commission 2021 adatai alapján saját szerkesztés

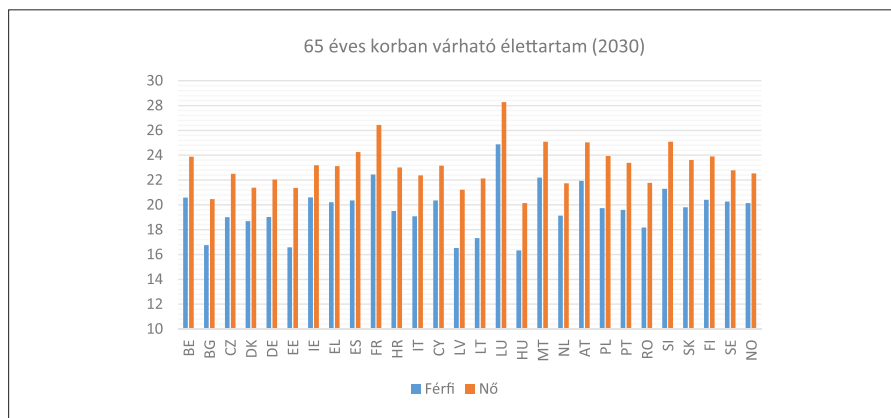
A nyugdíjterhel leggyakrabban vizsgált mérőszáma a GDP arányában megadott nyugdíjkifizetések százalékos aránya. Az 1. ábrán látható 28 európai országban 2019 és 2025 között 24 országban várható növekedés, az átlagos 7,8%-os összes nyugdíjkifizetés 8,4%-ot érhet el 2025-ben.

Az összesített számok mögött természetesen az egyéni nyugdíjak akár mérséklődhetnek is, ha megvalósul a várható élettartamhoz kötött nyugdíj-megállapítás. Említenünk kell azt is, hogy a nyugdíjrendszer nem elemezhető 5-10 éves tartományon, hosszú távú fenntarthatóságát, a befizetésekkel arányos, méltányos nyugdíj megállapítását érdemes vizsgálni, ahogy ezt Holtzer, valamint Bajkó és munkatársai tették.²

Bár az európai országokban nem egységesen 65 év a nyugdíjkorhatár, és így az inaktív életszakasz kezdete, a statisztikai összehasonlíthatóság érdekében ehhez az életkorhoz viszonyítva mutatjuk be a 2. ábrán a még várható élettartam növekedését. A következő évtizedben is fennmarad a nemek közötti eltérés a 28 ország mindegyikében, az előrejelzések szerint átlagosan 3-4 évvel tovább fognak élni a nők. A férfiakra készült becslés várhatóan meghaladja a 20 évet, a nők adataira számolt átlag 23 év.

A *The Ageing Report*-ban közzétett várhatóélettartam-modellezés a Covid-19-hatások teljes feltárása előtt készült, ezért a pandémia miatt megemelkedett halandóság hatása még nem érezteti hatását. Ugyanakkor Burn-Murdoch pár napja arról írt, hogy az USA-ban sokkal jelentősebb volt a várható élettartam csökkenése, míg Ausztriában és Hollandiában a megfigyelt várható élettartamok alig

² HOLTZER 2010; BAJKÓ et al. 2015.

2. ábra. A gazdaságilag inaktív élettartam nemek szerinti bontásban

Forrás: European Commission 2021 adatai alapján saját számítások

mérséklődtek.³ A magyar Covid-19-halálozási adatok némileg meghaladják az osztrák és a holland többlethalálozást, ahogy ezt Ferenci és Tóth ismerteti.⁴

Nyugdíjreform és öngondoskodás

Az 1. és a 2. ábra alapján Magyarország helyzete nem szélsőséges, a legtöbb adatunk „középen” van. Mégis számos magyar kutató, köztük Banyár indokoltnak látja a magyar állami nyugdíjrendszer megreformálását.⁵

Az Európai Bizottság is kiértékelte Magyarország helyreállítási tervét, amelynek 9 komponense van, és a demográfiai blokkban szerepel a nyugdíjreform alábbi négy eleme:

- a hosszú távú pénzügyi fenntarthatóság kezelése megfelelő bevételi intézkedések és automatikus kiegyenlítő mechanizmusok révén;
- a nyugdíjrendszer módosítására szakpolitikai javaslat kidolgozása, és ennek nyilvános konzultációra bocsátása;
- részletes – makrogazdasági és demográfiai – hatásvizsgálat a jogalkotási javaslat kormány általi kidolgozásának kíséretére;
- a nyugdíjrendszert módosító jogszabály hatálybalépése a kormány javaslata alapján.

³ BURN-MURDOCH 2023.

⁴ FERENCI-TÓTH 2022.

⁵ BANYÁR 2020.

A reform célja tehát a nyugdíjrendszer fenntarthatóságának előmozdítása, parametrikus változtatások bevezetése és automatikus kiegyensúlyozó mechanizmusok kialakítása. Sajtóhírek szerint a kormány a nyugdíjreform végrehajtását 2025. március 31-ig vállalta. A cél nemes, de az időzítés tartható? Érdemes itt kitekinteni a nemzetközi példákra. A svéd névleges egyéni számlás nyugdíjrendszer kidolgozása és elfogadtatása hét évig tartott.

Parametrikus változtatás és automatikus kiegyensúlyozás is lehet a nyugdíjkorhatárnak a várható élettartamtól függő megállapítása, amely több országban jól működik (Dánia, Hollandia, Olaszország, Portugália, Szlovákia, Egyesült Királyság).

A munkaerőpiaci elemzés mellett a demográfiai hatásvizsgálat is létfontosságú. *A longevity*, azaz a hosszabbodó várható élettartam kiszámítása jelentős modellezési kockázatot rejt magában, mert a periódus- vagy a kohorszalapú halandósági táblából készült becslés nagyobb eltérést okoz, a kohorszalapú számítás akár két évvel magasabb élettartamot eredményez.⁶

Amíg a nyugdíjreform kezdetét veszi, és érezhető lesz az egyes generációkra gyakorolt – akár nyugdíjmérséklő – hatása, nem tehetünk mást, mint azt, hogy a nyugdíjkorhatáron túl is dolgozunk, és fokozott mértékben öngondoskodunk.

Amit még tehetünk, azt az egészség és a hosszú élettartam közötti összefüggést kutató Jean-Marie Robine demográfus írta le, akinek alkalma volt Jeanne Calment asszonnyal beszélgetni. A francia Jeanne Calment 1997-ben 122,5 évesen halt meg, és azóta is világrekorder ezzel az élettartammal. Az ő története alapján a demográfus a következő megállapításokat tette, és ezek talán hasznosak a számunkra is. Hosszabb életre számíthat, aki

- ♦ jómódú családból származik;
- ♦ iskolába jár, az iskola elvégzése után is oktatásban, magántanfolyamokon vesz részt;
- ♦ megfelelő orvosi ellátásban részesül;
- ♦ férjhez megy/megnősül;
- ♦ remek társasági életet él;
- ♦ keveset stresszel;
- ♦ kerüli a dohányzást.

Kívánom, Péter, hogy ezek mindegyike igaz legyen Rád. Bízom benne, hogy a „Living to 100” mozgalomban találkozunk. Őszinte tisztelettel kívánok boldog születésnapot!

⁶ KOVÁCS 2023.

Felhasznált irodalom

- BAJKÓ A. et al. (2015): A magyar nyugdíjrendszer fenntarthatóságáról. *Közgazdasági Szemle*, 62, 1229–1257. Online: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2015.12.1229>
- BANYÁR J. (2020): Miként javítható az állami nyugdíjrendszer? Öt lehetséges lépés egy átfogó reformhoz. *Közgazdasági Szemle*, 67, 632–652. Online: <https://doi.org/10.18414/KSZ.2020.6.632>
- BURN-MURDOCH, J. (2023): Why are Americans Dying So Young? *FinancialTimes.com*, 2023. március 31. Online: <https://www.ft.com/content/653bbb26-8a22-4db3-b43d-c34a0b774303>
- European Commission (2021): *The 2021 Ageing Report*. Online: https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2021-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-eu-member-states-2019-2070_en
- FERENCI T. – TÓTH G. Cs. (2022): Kulcsfontosságú járványügyi paraméterek meghatározása a COVID-19 pandémia során: a többlethalálozás példája. *Népegészségügy*, 99(1), 42–52. Online: https://nepegessegugyi-egyesulet.hu/sites/default/files/2022-08/e-nepeg2201_1.pdf#page=44
- HOLTZER P. szerk. (2010): *Jelentés a Nyugdíj és Időskor Kerekasztal tevékenységéről*. Budapest: Miniszterelnöki Hivatal. Online: <https://mek.oszk.hu/19600/19682/19682.pdf>
- KOVÁCS E. (2023): Kell újraelosztás a nyugdíjrendszerben? *Biztosítás és Kockázat*, 10(1–2), 80–91. Online: <https://doi.org/10.18530/BK.2023.1-2.80>
- LENDVAI A. (2023): Megfejtették, meddig élhet az ember. *Index.hu*, 2023. február 25. Online: <https://index.hu/tudomany/2023/02/25/elektkor-maximum-emberiseg-kutatas-jeanne-calment>

Melléklet

Az országok neve és betűkódja (a felsorolás a saját hivatalos nyelvű elnevezést követi)

<i>Az ország neve</i>	<i>Az ország kódja az ábrákon</i>
Belgium	BE
Bulgária	BG
Csehország	CZ
Dánia	DK
Németország	DE
Észtország	EE
Írország	IE
Görögország	EL
Spanyolország	ES
Franciaország	FR
Horvátország	HR
Olaszország	IT
Ciprus	CY
Lettország	LV
Litvánia	LT
Luxemburg	LU
Magyarország	HU
Málta	MT
Hollandia	NL
Ausztria	AT
Lengyelország	PL
Portugália	PT
Románia	RO
Szlovénia	SI
Szlovákia	SK
Finnország	FI
Svédország	SE
Norvégia	NO

Forrás: <https://publications.europa.eu/code/hu/hu-370100.htm>